

‘De **angst** van mijn ouders is nooit overgegaan’

Marga van Praag vertelt in **Oorlog is erfelijk** welke impact de Tweede Wereldoorlog had op haar Joodse ouders. En op haar eigen leven. ‘Onze generatie moest het goedmaken.’

TEKST: BRAM DE GRAAF, BEELD: E. SMITS/LUMEN, BERRY VAN GALEN

Het bezoek moet de thee serveren en het blik met boterkoekjes openen, want Marga van Praag zit met een hand in het gips. “Ik ben uitgeleden op een natte vlonder”, vertelt ze aan haar eettafel in Hilversum. “Ik heb ook een pijnlijke schouder. Afgelopen weekend werd mijn goede vriend Peter Brusse 90. Samen hadden we een groot feest georganiseerd. Ik moest daar natuurlijk wel heen. Leuk dat het was.” Ze pakt haar telefoon en laat foto’s zien. “De familie Van Praag houdt van feestjes. Mijn ouders hadden de oorlog overleefd en daarom moest het leven worden gevierd, vonden ze. Ze lieten geen kans onbenut, het was bijna dwangmatig. Al zat er natuurlijk ook een andere kant aan dat verhaal.”

In ‘Oorlog is erfelijk’ vertel je over die andere kant. Waarom vond je het belangrijk om mee te werken?

“Omdat het weer overal oorlog is en dat moet stoppen. Laatst zag ik op het nieuws een item over een meisje uit Oekraïne dat met een groepje kinderen op de Veluwe was. Verbaasd zei ze: ‘Hé,

ik hoor vogels fluiten.’ Normaal hoorde ze drones, leefde ze in angst. Zoiets blijft in mijn hoofd zitten. Duizenden kinderen op de wereld worden geconfronteerd met dood, geweld en oorlog; dat mag niet! Ik ben me daar door de geschiedenis van mijn ouders enorm van bewust.”

Wat is hun geschiedenis?

“Mijn vader Meijer ‘Max’ van Praag was een bekende zanger, mijn moeder Sara ‘Sari’ Hornemann was gymnastieklerares. Ze leerden elkaar in Amsterdam kennen bij een Joodse vereniging die zich ontfermde over arme kinderen in de Jodenbuurt. Ook zaten ze samen in een succesvol Joods amateurbaretgezelschap. Om bij elkaar te kunnen blijven, besloten ze in april 1941 te trouwen. Joden mochten steeds minder en de Duitsers waren toen al mensen aan het wegvoeren. De trouwambtenaar probeerde hen te redden en zei: ‘Ah, een Arisch echtpaar!’ Zo hoefde hij geen ‘J’ in hun trouwboekje te zetten. Maar mijn vader antwoordde: ‘Nee, we zijn Joods!’ Tot twee keer toe. Hij begreep de opzet van de trouwambtenaar niet. Zo stom. Nu kwam er toch

een ‘J’ in hun trouwboekje. Ik heb nog foto’s van hun bruiloft. Beide families waren daarbij aanwezig, wel zestig mensen. Meer dan de helft is vergast.”

Hoe wisten je ouders te overleven?

“Ze konden onderduiken in Boskoop, waar opa Hornemann ooit slager was geweest. De nieuwe eigenaar – hun voormalige hulp met de geweldige achternaam Bontekoe – zat in het verzet. Toen steeds meer Joden een oproep kregen voor deportatie, heeft mijn opa Bontekoe benaderd. Die regelde onderduikadressen voor mijn hele familie. Mijn ouders kwamen terecht op een bovenkamer bij het gezin Ravehorst. Die mensen waren zo goed voor ze. Het weinige eten dat ze hadden, deelden ze. Op een dag stonden de Duitsers voor de deur. Hun zontje Gerrit kwam net de trap af met de lege borden van mijn ouders. Snel zette hij die bovenaan de trap terug en kwam naar beneden alsof er niets aan de hand was. Als de Duitsers die borden hadden gezien, hadden ze ongetwijfeld argwaan gekregen. Mijn ouders waren dat gezin zo dankbaar.”

'Mijn moeder had een enorm schuldgevoel.
Waarom hadden zij het **wel overleefd?**'

Villa Pardoës
Draait om 't hele gezin

Laat gezinnen genieten van tijd die telt

Ziek ben je nooit in je eentje. Daarom geeft Villa Pardoës gezinnen met een kind met een ernstige ziekte of aandoening in hun midden een onvergetelijke vakantie. Niet alleen voor het zieke kind, maar voor het hele gezin. Voor zorgkinderen én hun broertjes, zusjes en (groot) ouders!

Eén hele week draait het niet om die ene ziekte of beperking. De Villa Pardoës ervaring zorgt ervoor dat een gezin 'sterker' naar huis gaat. Gevuld met nieuwe kracht, energie, inzichten en herinneringen die nog lang zullen doorwerken na het verblijf.

Met een schenking of nalatenschap aan Villa Pardoës geef je gezinnen met een kind met een ernstige ziekte of aandoening iets wat onbetaalbaar is: waardevolle tijd samen, zonder dat de zorgen centraal staan.

Nu óf later iets doen?

Met uw schenking of nalatenschap helpt u mee om gezinnen een onvergetelijke vakantiebeleving te geven, juist wanneer dit niet vanzelfsprekend is. Als ANBI-instelling is Villa Pardoës vrijgesteld van (erf)belasting, waardoor uw bijdrage volledig ten goede komt aan de gezinnen die het hard nodig hebben.

WILT U MEER WETEN OVER DE MOGELIJKHEDEN VAN SCHENKEN EN NALATEN?

Neem dan gerust contact op met Olaf Jungerius via ojungerius@villapardoes.nl

of 06-51 95 34 14. Voor meer informatie kun u ook onze website bezoeken:

www.villapardoes.nl/nalaten, of scan de QR-code met de camera van uw mobiele telefoon.

Hoe uitte zich dat?

"We gingen ontzettend vaak naar Boskoop om al die mensen te bedanken, in mijn beleving elke zondag. We liepen dan ook altijd langs het huis waar mijn vaders ouders en zusje Hannie zaten ondergedoken. Zij werden verraden en vermoord. Mijn vader versteende dan. Ik heb hem later gevraagd waarom hij zichzelf dat telkens aandeed. Hij zei: 'Ik kreeg het er benauwd van, maar als ik dan je broer en jou voor me uit zag huppelen, vergat ik alle ellende.' Dat is iets wat alle Joodse kinderen van mijn generatie hadden. Wij moesten het goedmaken."

Ze wordt emotioneel. "Ja, ik huil gauw. En nu ik ouder word, komen de tranen nog sneller. Zo vaak vraag ik me af: hoe hebben ze kunnen doorleven? Ze hebben zoveel van het leven gemaakt. Zo knap. Op de dag van de bevrijding fietste mijn vader door Boskoop. Eindelijk kon hij naar buiten, wit als een vaatdoek na jaren binnen zitten. Iemand zei: 'Je bent er weer!' Ja, dacht hij: ik ben er weer, ik tel weer mee.' Nou, dat heeft men geweten."

Na de oorlog vierden je ouders het leven. Welke impact had die oorlog nog meer op hen?

"Mijn moeder had een enorm schuldgevoel. Waarom had zij het wel overleefd en haar broer, die niet wilde onderduiken, niet? En waarom waren haar ouders er nog wel en die van haar man niet? Mijn vaders ouders en zus zijn direct na aankomst in Auschwitz vergast, nota bene op mijn moeders verjaardag: 19 november 1943. Ik vond die datum in een archief, maar dat heb ik haar nooit verteld. Ik wilde haar verjaardagen, die ze altijd groots vierde, niet verpesten. Mijn vader hielp altijd iedereen, want zij hadden hun leven te danken aan mensen die hen hadden geholpen. Hij bestierde een keten goedlopende platenzaken in Utrecht. Toen er crisis uitbrak, weigerde hij personeel te ontslaan. Uiteindelijk is het bedrijf failliet gegaan. Ikzelf probeer ook altijd iedereen te helpen die het

PASPOORT

NAAM Margaretha (Marga)
van Praag

GEBOREN Amsterdam,
14 september 1946

PRIVÉ Getrouwd met journalist
Ben Haveman, ze hebben een zoon
en drie kleinkinderen

OPLEIDING Toneelschool
in Amsterdam (niet afgerond),
cursus journalistiek

CARRIÈRE Begon in 1964 bij de
Vara, waar ze productieassistent,
redacteur en presentatrice was
bij diverse programma's. In 1980
kwam ze als verslaggever bij het
Jeugdjournaal, waarvan ze later
presentator van werd. Van 1992 tot
2008 werkte ze bij het *NOS Jour-
naal*. Daarna maakte ze interviews
en portretten voor de commerciële
televisiezender *Het Gesprek*.
Over haar vader en oom schreef ze
het boek *Jaap en Max: Het verhaal
van de broers Van Praag*.

moeilijk heeft. Daarnaast was er die angst. Ze waren altijd zo bang geweest om ontdekt te worden, dat is nooit overgegaan. Mijn moeder heeft eens gezegd: 'Ze hadden die Duitsers maar één straf moeten geven: eeuwige angst.'

Hebben ze jou ook belast met die angst?

"Absoluut. Ik ben overbeschermd opgevoed. Als kind mocht ik niets, mijn ouders zagen overal gevaar. Ze praatten zo vaak over het onderduiken dat ik als kind in het donker zo bang was dat de Duitsers me zouden komen halen dat ik me alvast onder tafel verstopte. En ik werd altijd weggebracht en opgehaald."

Hoe heeft dat je gevormd?

"Ik heb me altijd ingezet voor mijn ouders en rekening met hen gehouden. Ik wilde ze niet teleurstellen, wilde heel graag dat ze trots op me waren. Dat heb ik nu ook met mijn kind en kleinkinderen. Toen ik zelf moeder werd, vond ik dat heel ingewikkeld. Ik dacht: hoe moet ik dat doen? Via een Joodse vriendin kwam ik in een tweedegeneratiepraatgroep terecht. Ik ontdekte dat ik niet de enige was die dit had meegemaakt en die zo was. Dat was fijn. En ook erg gezellig."

Waarom vond je moeder worden ingewikkeld?

"Ik wilde die angst niet doorgeven aan onze zoon. Maar ik beschermde hem net zo erg als mijn ouders mij hadden beschermd. Als kind wilde hij een keer met de fiets naar een tennistoernooi. Het tennispark lag langs een gevaarlijke weg, dus bestelde ik een taxi voor hem. Zijn school zei toen: 'Doe niet zo gek, hij kan prima op de fiets.' Toen mijn kleindochters een stuk jonger waren, wilde ik ze meenemen naar het verzetsmuseum om over de oorlog te vertellen, maar mijn zoon verbood dat. 'Hier stopt het', zei hij. 'Je gaat mijn kinderen er niet ook mee belasten.' En daarin had hij gelijk."

> OORLOG IS ERFELIJK | DINSDAG |
NPO 2 | BNNVARA | 19.50